

Filosofian pääsykoekysymykset 2022: mallivastaukset

Tehtävä 1. Merkitse alla olevista väitteistä, ovatko ne ennakkomateriaalin mukaan totta vai epätotta. Oikeista vastauksista saa 0,5 pistettä. Tyhjäksi jätetyistä kohdista tulee 0 pistettä. Vääristä vastauksia vähennetään 0,5 pistettä. Tehtävän kokonaispistemäärä on 0–15 p.

	Totta	Epätotta
1. Addiktiivista toimintaa ei voida selittää rationaalisen valinnan teorialla eikä voimakkaiden halujen teorialla.		x
2. Deliberatiivinen demokratiakäsitys painottaa kansalaisten välistä, konsensukseen tähtäävää keskustelua ja yhteistä harkintaa.	x	
3. Intuitionismin mukaan voimme teon seurauksia tarkastelemalla päätellä, onko teko moraalisesti oikein.		x
4. Immanuel Kantin mukaan sekä kauneutta että miellyttävää koskevat arvostelmat kytkeytyvät vahvasti intressien, tarpeiden ja halujen kanssa.		x
5. Tieteellinen epävarmuus tarkoittaa käsitystä, jonka mukaan tieteellinen tieto on luonteeltaan kumoutuvaa.		x
6. A. J. Ayerin emotivismin mukaan valintakokeeseen osallistujat tietävät (tai ainakin heidän pitäisi tietää), että luntaaminen on väärin.		x
7. R. M. Haren preskriptivismin mukaan seuraava lause ilmaisee imperatiivin: "Valintakokeessa luntaaminen on väärin."	x	
8. Miilla ja Malla kuuluvat eri etnisiin ryhmiin. Rami suosii Millaa ja syrjii Malla. Näin tehdessään Rami syyllistyy aina rasismiin.		x
9. On mahdollisuuksien tasa-arvon mukaista saattaa kaikki tasa-arvoiseen asemaan säätämällä kaikille sama tulotaso.		x
10. Moraalisen vastuun kontrolliperiaatteesta seuraa, että rationaalinen rasismi on usein institutionaalista rasismia.		x
11. Situationismi jakaa klassisen hyvekäsityksen, jonka mukaan ihmisellä on vakaita ja syvään juurtuneita luonteenpiirteitä, joita noudatetaan johdonmukaisesti.		x
12. Ennaltavarautumisen periaatteen perusteltu käyttäminen määräytyy riskinarvioinnissa yksilöidyn vahingonuhan ja siihen liittyvän epävarmuuden asteen perusteella. Mitä pienempi uhka on kyseessä, sitä vakuuttavampaa todistusaineistoa edellytetään vahingonuhan toteutumisesta, jotta varautuminen olisi järkevää, ja toisinpäin.	x	
13. John Stuart Millin vahinkoperiaatteen mukaan yksilön vapautta saa rajoittaa valtaa käyttämällä ainoastaan silloin, kun estetään yksilöä aiheuttamasta vahinkoa itselleen.		x
14. Negatiivisella vapaudella tarkoitetaan ennen muuta mahdollisuutta itsetoteutukseen.		x
15. Aristoteleen mukaan politiikkaan osallistuminen tekee ihmisestä epäeettisen.		x
16. Etiikan ja yhteiskuntafilosofian ainakin jotkut osa-alueet ovat luonteeltaan normatiivisia.	x	
17. Thomas Hobbesin mukaan pyrkimys rauhaan on luonnonlaki (<i>lex naturalis</i>).	x	
18. Jean-Jacques Rousseau'n mukaan yleistä tahtoo sitä, mikä on kaikille yhteisesti hyvää, ja on tavallaan yhteisön yhteinen ja rationaalinen tahto.	x	
19. Hyberbolisen diskonttauksen mukaan alkoholiaddiktien ja alkoholiin addiktoitumattomien henkilöiden alkoholin juomista motivoivat mekanismit ovat samanlaiset.	x	
20. Robert Nozickin mukaan valtio rikkoo absoluuttista omistusoikeutta vastaan, kun se verojen muodossa pakottaa ihmiset luovuttamaan töittensä tuloksia.	x	

21. Modernin ympäristöfilosofian edustajien filosofiakäsitykset eivät ole juurikaan vaihdelleet.		X
22. Moraalisesti kiitettäviä tekoja, jotka eivät ole velvollisuuksia, kutsutaan supererogatorisiksi teoiksi.	X	
23. Liberaalifeministisen teorian mukaan yhteiskunnalliset suhteet rajoittavat naisten yksilöllistä autonomiaa sukupuoleen perustuvalla syrjinnällä.	X	
24. Bioetiikka tarkoittaa luontokeskeisyyttä ja puolustaa luonnon itseisarvoa.		X
25. Velvollisuusetiikan mukaan moraalisesti oikea toiminta maksimoi kaikkien elollisten olentojen hyvinvoinnin.		X
26. Jos tiedämme, että henkilön toiminta ei ole rasistista, tiedämme myös, että hänen toimintansa ei ole moraalisesti tuomittavaa.		X
27. Anthony Kwame Appiahin (1990) mukaan rasismi edellyttää uskoa erillisten rotujen olemassaoloon ja rotujen moraaliseen eriarvoisuuteen. Tämän lisäksi henkilöllä täytyy olla käyttäytymistäipumus toimia niiden rotuja koskevien arvoarvostelmien perusteella tietyllä tavalla.	X	
28. Ennaltavaraantumisen periaatteen oikean tulkinnan mukaan pelkkä katastrofin mahdollisuus oikeuttaa toiminnan kieltämisen.		X
29. Seuraava väite on virhepäätelmä: "Koska meillä ei ole todistusaineistoa, että rokote X olisi vaarallinen, rokote X on turvallinen."	X	
30. Tieteen etiikan standardikäsityksen mukaan tutkijan vastuu ei ulotu vain tutkimuksen tekemiseen, vaan myös siihen, mihin tarkoitukseen tietoa käytetään.		X

Tehtävä 2. Essee.

Essee: Moraalirelativismi ja moraalirealismi. Tehtävän kokonaispistemäärä on 0–15 p.

- Moraalirelativismin perusidea: ei ole olemassa yleisesti päteviä moraaliperiaatteita, vaan niiden pätevyys on yhteisö- tai kulttuurisidonnaista (1 p.)
- Moraalirelativismin muodot:
 - analyttinen relativismi, jolla tarkoitetaan sitä, että moraalikäsitteiden merkitys ja moraaliarvostelmien pätevyys on yhteisö- tai kulttuurisidonnaista (0,5 p.); eri yhteisöt tai kulttuurit eivät voi (ainakaan täysin) ymmärtää toistensa moraalikäsitteitä, koska yleisiä, kaikkien jakamia moraaliperiaatteita ei ole (1 p.); moraaliarvostelmien arviointi perustuu yhteisössä tai kulttuurissa omaksutuille tavoille ja säännöille (ns. hiljaiselle sopimukselle) (1 p.)
 - normatiivinen relativismi, joka käsittelee kysymystä, pitäisikö omasta yhteisöstä tai kulttuurista poikkeavat moraalikäsitteet hyväksyä vai tuomita (0,5 p.); relativistisista lähtökohdista käsin tällaista normatiivista kysymystä on kuitenkin mahdotonta ratkaista, koska relativisti kiistää yleisesti pätevien (ts. ylikulttuuristen) moraaliperiaatteiden olemassaolon (1 p.)
- Tarkentavat ja kriittiset huomiot:
 - Moraalirelativismin puolesta on olemassa empiiristä evidenssiä (0,5 p.) mutta moraalikäsitteiden eroavaisuuksista ei kuitenkaan voi päätellä, ettei yleispäteviä moraaliperiaatteita voisi olla (0,5 p.)
 - Moraalirelativismi ei kiellä moraalien muuttumisen mahdollisuutta, sillä yhteisön tai kulttuurin säännöt ja konventiot voivat muuttua (1 p.)

- Moraalirelativismilla ei tarkoiteta moraalinihilismiä tai skeptisismiä, ts. sitä, ettemme voi tietää, mikä on oikein tai väärin (0,5 p.), tai sitä, ettei moraalille ole olemassa minkäänlaista mittapuuta (0,5 p.)
- Moraalirealismin perusidea: on olemassa objektiivinen (moraali)todellisuus, joka määrittää (myös) moraaliperiaatteidemme pätevyuden (mahdollistaen samalla niiden yleispätevyuden) (1 p.)
- Tarkentavat ja kriittiset huomiot:
 - Taustalla semanttinen teoria, jonka mukaan objektiiviset asiantilat tekevät väitteistä tosia (tai epätosia); näin siis myös moraaliarvostelmien kohdalla (1 p.)
 - Moraali(arvostelma) koskee toisin sanoen (objektiivisiä) tosiasioita (ei tunteita, konventioita tms.) (1 p.)
 - Moraaliset ominaisuudet päätellään ihmisten käyttäytymisen perusteella (1 p.)
 - Miten moraaliset ominaisuudet tarkasti ottaen ovat yhteydessä luonnollisiin ominaisuuksiin ja tosiasioihin? Kysymyksen vaikeus johtaa epäilyyn koskien moraalisten tosiasioiden olemassaoloa (1 p.)
 - Yhdeksi moraalin tehtäväksi ajatellaan oikein toimimiseen ohjaaminen. Moraalirelativismin mukaan moraaliväitteet kuvaavat tosiasioita, mutta miten pelkästään tosiasiat toteavilla väitteillä voi olla oikein toimimiseen motivoivaa vaikutusta? (1 p.)
- Ilmaisun sujuvuus ja johdonmukaisuus (0–1 p.)

Tehtävä 3. Selitä lyhyesti seuraavat käsitteet. Kustakin kohdasta saa maksimissaan yhden pisteen. Tehtävän kokonaispistemäärä on 0-15 p.

1. analyysin paradoksi

"Jos analyysi kertoo vain identtisuuden, se on triviaali. Esimerkiksi lause 'poikamies on naimaton' ei tarjoa uutta tietoa. Toisaalta jos analyysin kohde ja analyysin tulos ovat eri asioita, analyysi on väärä." (Artikkelista "Analyysi".)

2. olio sinänsä (Kant)

Oliot kuten ne ovat havainnoimisestamme riippumatta. (Art. "Kant: Olio sinänsä".)

3. merkityksen todennettavuusteesi

"lauseen merkitys on sen todentamisen (verifioinnin) menetelmä, jolloin lause, jota ei voida periaatteessakaan todentaa, on mieleton." (Art. "Kielifilosofia".)

4. Duhem–Quine-teesi

"Yksittäisellä lauseella ei ole yleensä mitään omaa erotettavaa empiiristen seurausten joukkoa." (Art. "Kielifilosofia".) / "Mikään yksittäinen havainto tai tieteellinen koe ei yksinään riitä ratkaisemaan tutkittavan hypoteesin kohtaloa. Teoriat ja apuoletukset, jotka liittyvät teorian havaintoihin, kohtaavat havainnon tai koetilanteen kokonaisuutena." (Art. "Tieteen kehitysdynamiikka".)

5. luonnollinen luokka

Luokittelu, joka tavoittaa todellisuuden inhimillisistä käytännöistä riippumattomasta metafysisestä perusrakenteesta aidon ja merkittävän rajanvedon. (Art. "Luonnollinen luokka".)

6. havaintojen teoriapitoisuus

Tieteellisten havaintojen sisällöt riippuvat osittain siitä, minkä teorioiden puitteissa havaintoja tehdään ja tulkitaan. (Art. "Tieteen kehitysdynamiikka".)

7. teorioiden empiirinen alimääräytyneisyys

"Rajallinen määrä havaintoja ei ratkaise teorian totuutta, vaan voi sopia yhtä hyvin yhteen kahden kilpailevan teorian kanssa". (Art. "Tieteen kehitysdynamiikka".)

8. normaalitiede (Kuhn)

"Paradigman puitteissa tapahtuva tiede". (Art. "Tieteen kehitysdynamiikka".)

9. propositio

(Väitetysti) ensisijaisia totuusarvojen kantajia; lisäksi "niitä on pidetty lauseiden merkityksinä, sinä 'mitä sanotaan' tai välitetään, ja uskomusten (ja muiden asenteiden) sisältöinä". (Art. "Totuusteoriat".)

10. totuuden korrespondenssiteoria

Totuudenkantaja (väite, propositio, uskomus) on tosi, jos se vastaa todellisuutta tai todellisuuden osaa (vallitsevaa asiaintilaa). (Art. "Totuusteoriat".)

11. fallibilismi

"Inhimillinen tieto ei ole koskaan ehdottoman varmaa vaan aina periaatteessa erehtyvää ja sellaisenaan korjattavissa ja muutettavissa." (Art. "Totuusteoriat".)

12. Descartesin cogito-argumentti

Voin epäillä esim. aistihavaintoja, mutta voin olla varma omasta olemassa olostani epäilevänä ja ajattelevana subjektina. (Art. "Varhaismoderni filosofia: tieto, mieli ja metafysiikka".)

13. kartesiolainen kehä

Voimme olla varmoja selvästi ja tarkasti havaitsemastamme, koska Jumala on olemassa; voimme olla varmoja Jumalan olemassa olostaa, koska havaitsemme tämän selvästi ja tarkasti. (Art. "Varhaismoderni filosofia: tieto, mieli ja metafysiikka".)

14. Berkeleyyn subjektiivinen idealismi

"mikään maailmassa ei ole olemassa ellei se ole olemassa jossakin mielessä." (Art. "Varhaismoderni filosofia: tieto, mieli ja metafysiikka".)

15. kompatibilistinen tahdonvapauskäsitelmä

Vapaa tahto ja determinismi ovat yhteensopivia (so. eivät keskenään ristiriidassa). (Art. "Varhaismoderni filosofia: tieto, mieli ja metafysiikka".)

Tehtävä 4. Lyhyt essee: Havaintoteoriat. Tehtävän kokonaispistemäärä on 0-15 p.

Miten havainto voi olla (fysikaalista) todellisuutta koskevan tiedon lähde? (1 p.)

Teoriatyypit (2 p.)

- representaationaaliset eli intentionaaliset teoriat
- kvalitatiiviset teoriat

Havaintoteoriat (9 p.)

- suora (eli naiivi) realismi
- sense-datum-näkemyksellinen & epäsuora eli edustuksellinen realismi
- fenomenalismi eli suora irrealismi
- adverbialismi
- disjunktivismi
- teorioiden ongelmia

Esseen esitystapa ja johdonmukaisuus (3 p.)